

Ілля Хоменко

ПЕРВИННІСТЬ І ВТОРИННІСТЬ ЗНАНЬ З ТОЧКИ ЗОРУ МЕДІА-ЕТИКИ ДОБИ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

(на прикладі взаємодії Національної радіокомпанії України та журналу
«Сіверянський літопис»)

У розвідці досліджено один з прикладних аспектів медіа-етики ХХІ століття, а саме проблему первинності і вторинності знань, які оприлюднюються засобами масової комунікації. На прикладі взаємодії Українського радіо та часопису «Сіверянський літопис» розглянуто модель використання наукової інформації у художніх та публіцистичних текстах, яка відповідає сучасним етико-культурологічним уявленням.

Огляд літератури за темою статті і ступінь новизни дослідження. Вимоги щодо визначення рівня оригінальності наукових текстів визначено у відповідній нормативній документації ВАК[2; 17]. Щодо художніх і публіцистичних творів – перша філософська інтерпретація цієї проблеми належить М. Федорову[15] та Ш. Нодье, що визначив наслідування як «переклад з мертвої мови на живу» і «безвинний плагіат»[7]. Аналіз джерел, в яких сформульовано сучасні засади виробництва і розповсюдження знань [6], а також етики масової комунікації (наприклад, провідних сучасних теоретиків мас-медіа Р. Кібла [3] та Дж. Уллмена [14]) дає авторові підстави констатувати, що системні етичні засади визначення первинності і вторинності художніх і публіцистичних текстів сучасною наукою поки що не сформульовані. Таким чином, засади визначення первинності і вторинності художніх і публіцистичних текстів, а також натурну модель їх реалізації – на прикладі взаємодії часопису «Сіверянський літопис» і Національної радіокомпанії України – введено у науковий обіг уперше.

Актуальність даного предмета дослідження зумовлена «інформаційним бумом», ознаками якого є, з одного боку, експонентальне зростання кількості знань, а з іншого – масове репродукування знань вторинних, створених шляхом переосмислення вже відомого. Подібний стан речей вимагає удосконалення всієї системи уявлень про виробництво і розповсюдження знань: від створення нових комп'ютерних пошукових систем до уточнення питань функціональності наукових, публіцистичних та художніх творів і розробки нової системи етичних вимог щодо визначення первинності й вторинності інформації.

Плагіатом чи постмодерністським переосмисленням класики слід вважати численні літературні алюзії і прямі запозичення, притаманні прозі Б. Акуніна?

Неусвідомлене асоціативне відтворення чужих образів чи свідомо інтерпретація вторинного знання притаманна прозі Дж. Роулінг?

Де та межа, яка відокремлює наслідування традиції від крадіжки ідей?

Чи повинен репортер, публіцист, письменник чітко посилалися у своїх працях на інформаційні джерела, які використовував (чи твори, що стали первинними літературними витокami його натхнення), і наскільки можливо зробити це у композиційних межах художнього (журналістського) твору, не порушуючи його образну органічність, художню цілісність або репортерський «канон лапідарності»?

© Хоменко Ілля Андрійович – докторант Інституту журналістики
КНУ імені Тараса Шевченка

Для науковця подібної проблеми не існує. Наукова стаття, монографія, кваліфікаційна праця є формалізованим текстом, створеним з чітким дотриманням певних структурно-композиційних і бібліографічних вимог. Крім системи посилань на першоджерела, систематизація яких у межах окресленої теми дослідження має досить часто не меншу гносеологічну цінність, ніж авторські висновки, для вченого обов'язковим є аналіз досягнень попередників і зазначення рівня оригінальності свого твору.

Загальновизнаною є така градація первинності і вторинності наукового знання: «Вперше відкрито».

«Дістало подальший розвиток».

«Удосконалено».

При тому – всі ступені певною мірою відповідають неокласичному розумінню нового знання як переосмислення вже набутих знань. Вписуються у парадигму наукової творчості як додавання нового до вже відомого. Адже найреволюційніші наукові відкриття, з точки зору діалектики, теж підкоряються закону заперечення заперечення, ґрунтуються на здобутках попередників – навіть спростовуючи їх або пояснюючи як окремих випадок більш загальних закономірностей.

Таким чином, добросовісний науковий пошук, незалежно від ступеня оригінальності результатів, можна тлумачити як суспільно позитивне явище, що зміцнює засади науки. Повторюваність експерименту у природничих галузях або незалежне підтвердження результатів порівняльно-описових досліджень у гуманітарних дисциплінах є одною з підвалин раціональної парадигми мислення. У цьому розумінні і науковець, який першим використав електричний струм для освітлювання, і науковець, що експериментальним шляхом винайшов оптимальний матеріал для виготовлення елемента розжарювання в електричній лампі, – рівноправні як вчені перед вдячним людством. (Звісно, за умов коректного зазначення рівня первинності результатів відкриття. На жаль, наведений приклад – з електричною лампою – не найкращий з точки зору наукової етики: історикам науки відомі непрості взаємини винахідників цього пристрою і патентні конфлікти навколо їхніх праць). Але, так чи інакше, наукова творчість сьогодні чітко регламентована як з етичної точки зору, так і з позиції дотримання авторських прав.

Деяка інша ситуація – у мас-медіа, літературі, мистецтві. Виходячи з реальної міжнародної практики використання законів про авторські і суміжні права – сьогодні фактично неможливо довести такий різновид запозичення, як плагіат ідеї. Разом з тим, явище це, безумовно, існує. Але спроба законодавчо регламентувати використання чужих задумів у мистецтві приречена внаслідок неможливості формалізувати таку складну і неоднорічну річ, як художній образ. На недоречність чи навіть абсурдність патентування літературних ідей вказував ще філософ-косміст М. Федоров[15]. Незалежно від М. Федорова, подібної думки дотримуються і сучасні американські письменники – доводячи, що спроба перевести проблему вторинності літератури у площину правового конфлікту авторських інтересів може загальмувати розвиток культури як такої (див.[10]).

Отже, вибір засобу посилань на першоджерела – чітко регламентований для науковців. Але для авторів художніх і журналістських текстів багато у чому залишається питанням не закону, а совісті.

Досліджуючи ретроспективу питання, можна побачити, що подібний стан речей мав місце ще в античні часи – і дійшов до епохи інформаційного буму майже без змін.

Ті чи інші форми посилань на першоджерела, а також оцінювання рівня достовірності цих джерел можна відшукати ще в Геродота, Плутарха, Діогена Лаертського. Отже, раціоналізовані знання античної доби створювалися і розповсюджувалися у відповідності з гносеологічними та етичними принципами наукового пізнання, притаманними сучасній науці.

Разом з тим необхідне для філософа не було таким для митця. Антична традиція

не вимагала, наприклад, від драматурга вказувати на міфологічне або літературне першоджерело натхнення – у тому випадку, якщо його твір являв собою переосмислення чужих ідей. Відповідно, перекладач міг дозволити собі привнести у першоджерело стільки нового, що воно, фактично, перетворювалося на оригінальний текст (як, наприклад, переклади-інтерпретації Єврипіда, створені Енієм Квінтом).

Подібне ставлення пережило античну добу. «Гамлет» В. Шекспіра – був лише кращим, але не першим драматургічним викладом історії принца-месника. О. М. Толстой, вказуючи в авторському вступі до своїх п'єс, що вони є переосмисленням інших драматургічних творів (наприклад, К. Чапека), виправдовував запозичення посиланням на досвід видатних драматургів минулого.

І драматургія не була винятком у цьому розумінні з-поміж інших родів літератури, різновидів мистецтва та комунікаційної діяльності.

Притаманна фольклору усна фіксація мистецьких зразків зберігала лише творіння, але не імена творців.

Стародавня духовна література, зокрема, агіографічна, не знала проблем персоніфікації і первинності задуму. Адже форму і зміст визначав канон; авторство ж не мало значення, оскільки вважалося, що митець є лише знаряддям Господа, своєю рукою робить Божу справу.

Загальновідомим є той факт, що, наприклад, переважна більшість музичних творів XVIII століття були тою чи іншою мірою вторинними. Запозичення кількох тактів музичної теми не вважалося плагіатом і якщо не схвалювалося, то, принаймні, і не заперечувалося традицією.

Але доба інформаційного вибуху вимагає дещо іншого ставлення до проблеми первинності інформації. Ця зміна зумовлена об'єктивною суспільною потребою. Ознаки її можна побачити у творчості численних сучасних авторів, які намагаються відшукати коректні і разом з тим органічні з художньої точки зору засоби послатися на здобутки попередників.

Робиться це у різних формах. У вигляді авторської передмови (як послався колись Р. Л. Стівенсон на твори В. Ірвінга та Е. По, а також на ідеї-підказки перших читачів «Острова скарбів», які були враховані письменником в процесі підготовки рукопису «Острова...» до друку[12]). У формі зносок і коментарях до тексту (як робить сучасний прозаїк А. Лівадний, віддаючи належне тим, хто підказав йому той чи інший задум: «Згадана думка висловлена на форумі офіційного сайту автора»[4, 360]). Шляхом використання епіграфів з тих творів, ідеї, образи, стиль яких у художній формі переосмислюється автором (як робили це брати Стругацькі). Та всі ці спроби підпорядковані спільній тенденції. Відзначені не просто природним для порядної людини бажанням віддати належне попередникам та уникнути обвинувачень у плагіаті, інтуїтивним передчуттям певної еволюції призначення журналістики і літератури. Розумінням того, що функції публіцистики та мистецтва в умовах експонентального зростання загального обсягу накопичених людством знань певною мірою змінюються. І для кожного автора на часі постає питання відповідності цим змінам.

З наукової точки зору характер цих змін визначив д. біол. н. С. Сперанський. У розвідці [11] він довів, що в умовах інформаційного буму ключовим поняттям для наукового пошуку стає навігація, тобто орієнтування у масиві накопичених знань з предмета дослідження.

Ми живемо у добу надвзузької спеціалізації. Спеціалізація – за визначенням – суперечить мультидисциплінарному характеру сучасної науки. Це породжує проблему розуміння. Сьогодні вже навіть у межах однієї наукової дисципліни фахівцям важко зрозуміти один одного – якщо вони належать до різних шкіл і використовують різні дослідницькі методології. С. Сперанський вивчив цю проблему на прикладі токсикології – галузі, яка використовує досягнення біології, хімії, фізики. І дійшов до парадоксального висновку. З його точки зору, роль

науково-популярної літератури (а в широкому розумінні – будь-якого друкованого або електронного ресурсу, що адаптує і популяризує складні ідеї) сьогодні не зводиться до розповсюдження знань серед масової аудиторії. Вона стає своєрідним містком розуміння між вченими.

Недосконалість пошукових Інтернет-програм (помножена на недосконалість електронних інформаційних ресурсів наукових установ, що поступаються комерційним медіа-ресурсам) відома кожному досліднику, що здійснював пошук необхідної інформації у кібер-просторі.

Малі тиражі і велика кількість спеціалізованих видань ускладнюють пошук наукової інформації на носіях традиційних, паперових.

Таким чином, за С. Сперанським, коректність і своєчасність обміну актуальною науковою інформацією між дослідниками і науковими установами сьогодні значною мірою залежить від інтелектуального рівня тих носіїв знань, які орієнтовані на масову, а не спеціалізовану аудиторію.

З цим висновком важко не погодитися. Є ще один аргумент на користь подібної точки зору. А саме – ресурсна складова пошуку нових знань.

Наприклад, будь-який документальний чи науково-популярний фільм, запущений у виробництво великою кіностудією, є досить дорогим проектом зі значними можливостями залучення наукових консультантів, організації експедицій, проведення архівних досліджень тощо. Можливості здобуття нових відомостей у процесі журналістського розслідування, яке, хоч і має мету, не тождяну меті наукового пошуку, але використовує прийоми і методи, адекватні за результативністю дослідницькій діяльності вченого – досить великі. Як приклад подібної діяльності можна згадати дослідження історико-культурної спадщини родини Тарновських, здійснене українськими журналістами і кінодокументалістами у середині вісімдесятих років минулого століття. Саме в процесі роботи над сценаріями документальних фільмів «Втрачена пам'ять» (авт. В. Фоменко, реж. М. Павлов, «Укртелефільм», 1988) та «Мертві душі Олександра Агіна» (авт. В. Фоменко, реж. А. Мажуга, «Укртелефільм», 1990) було здійснено велику пошукову роботу в Чернігові і Качанівці[16]. Осмислено і оприлюднено історико-культурологічне та філософське підґрунтя діяльності цієї родини збирачів українських старожитностей. У стрічках широко демонструвалися і озвучувалися архівні матеріали. Формою посилення на першоджерела стала аудіовізуальна фіксація документів та синхронне інтерв'ю з науковим консультантом стрічок, заступником директора Чернігівського художнього музею Т. В. Деркач. (На жаль, цей синхрон залишився одним з небагатьох об'єктивних свідчень ролі нині покійної Тетяни Деркач у дослідженні соціокультурної ролі родини Тарновських в українській історії; значна частина її рукописних матеріалів, зокрема, у галузі генеалогії Тарновських, не була надрукована).

Результати пошуку, здійсненого в процесі кінозйомок, ще й досі не введено повною мірою у науковий обіг – попри те, що після виходу в телевізійний ефір згаданих стрічок оприлюднені відомості стали основою численних радіопрограм та газетних публікацій. Але доведеним фактом можна вважати те, що у даному випадку преса (зокрема, ефірні мас-медіа) відіграла суттєву роль у справі відродження і сучасного переосмислення історичної спадщини. Саме в рецензії на одну зі згаданих стрічок, написаній поетом С. Реп'яхом, було вперше висловлено ідею повернути Чернігівському історичному музею ім'я Василя Тарновського-молодшого. На хронологічний пріоритет преси щодо історичної науки у вивченні діяльності родини Тарновських вказує автор кандидатської дисертації «Меценати і суспільні діячі Тарновські, їх місце і роль в історії України XIX ст.» Н. М. Товстоляк:

«У 90-х рр. XX ст. у засобах масової інформації було надруковано чимало краєзнавчих статей про минуле садиби Качанівка, що привернуло увагу до заповіднику та до його проблем. Після 1991 р. в українській історичній науці починаються зрушення в бік вивчення національної історії через призму історії національної еліти, що очолювала українське суспільство в XIX ст. та походила

від української козацької старшини. Першим про необхідність вивчення родинного архіву Тарновських заявив В. В. Сарбей. О.Б. Коваленко першим переклав на українську мову та опублікував родовід Тарновських, складений В. Л. Модзалевським. Матеріали про Тарновських почали друкувати наукові співробітники Чернігівського історичного музею імені В. В. Тарновського: Л. П. Линюк, С.О. Половникова, І. М. Ситий, Т. П. Журавльова, інші. Ними було започатковано видання збірника «Скарбниця української культури», основною тематикою статей якого є наукові дослідження життя та музейної спадщини Тарновських. Серед авторів публікацій в українських наукових журналах та збірниках зустрічаємо наукових працівників інших українських музеїв: З. Тарахан – Берези, Л. І. Зеленської, В. О. Судак»[13].

Таким чином, інструментальну роль публіцистики, художньої літератури, аудіовізуального мистецтва у царині наукового пошуку не варто піддавати сумніву. У світоглядному аспекті це питання можна редукувати до відомої тези О. Потебні про художній образ як джерело інформації [8; 9]. З точки зору конкретної наукової і медіа-практики – розглянути гносеологічні можливості використання художнього твору в дослідницькій діяльності (як це робили фахівець з медичної деонтології Є. Ліхтенштейн [5] та теоретик масової комунікації Ю. Ярмиш [19]).

У світлі сказаного модифікація етичної парадигми художньої творчості щодо використання здобутого іншими знання стає нагальною потребою. Екстраполяція на художню творчість наукових принципів визначення ступеня оригінальності твору, перерахованих на початку статті, видається цілком виправданою справою. Так само, як у музиці – є парафрази, у художній літературі мають право на життя інтерпретації, у кіномистецтві – повторні екранізації («рیمейки»). Але етичною нормою існування подібних різновидів вторинної творчості має стати неодмінне посилання на першоджерело – яку б форму це джерело не мало (наукової ідеї чи первинного художнього тексту).

Ще одним аргументом на користь подібної зміни етичної парадигми художньої творчості є той факт, що період модернізму, стрімкого пошуку нового в культурі загальмувався. Відкрити щось по-справжньому нове стає справою надзвичайно складною. Але мистецтво – це не статичне явище, а процес. Його розвиток не може призупинитися. Літературна «... «стара гвардія»... відмовилася від Роману Ідей» і звернула увагу на роман характерів. Вони обсмюкали цю кістку і ще й досі товчуться на місці. Але в той же час маленька група письменників, спраглих писати *нові* оповідання, скучивши за *новими* темами, відкрила жанр наукової фантастики. Вони брали ідеї з майбутнього. О безмежне майбутнє!.. Вже багато років, як у фантастиці не з'являлося по-справжньому оригінальної ідеї», – стверджують Спайдер і Джинн Робінсон[10].

Тож, якщо мистецтво і журналістика об'єктивно приречені на переосмислення вже відкритого – є сенс зробити цей процес етично бездоганим, цивілізованим. Інакше кажучи, виробити традицію прямих і непрямих авторських посилань на першоджерела. За таких умов питання, винесене на початок цієї статті – чи є інтерпретація плагіатом, втратить сенс.

Звичайно, йдеться не про вимогу роботи складовою художнього тексту апарат бібліографічних посилань. Але, крім приміток, передмов, післямов та інших службових частин художнього чи публіцистичного тексту є досить цікаві, суто мистецькі методи розкрити факт запозичення думки.

Справжнім віртуозом таких «прихованих посилань» був німецький класик ХХ століття, поет і радіодраматург Гунтер Айх. Він посилався на першоджерела своїх мистецьких пошуків – вустами персонажів, і робив це напрочуд органічно. Ось цитата з його радіодрами «Фестіан – мученик».

«Веліар: Оріген вчинив тут чималий галас.

Фестіан: Оріген? Я нещодавно бачив його.

Веліар: ...Та все скінчилося як завжди: удар удалося відхилити, як тільки Іріней і Августин відкинули це вчення.

Фестіан (*несміло*): Ірінея і Августіна я теж знаю.

Веліар: Не близько?

Фестіан: Так.

Веліар: Після Шлейермахера не знайшов нічого кращого, ніж підхопити цю теорію.

Фестіан (*відважно*): Це я знаю» [1, 89]

Звичайно, радіодрама не може дорівнювати за рівнем відтворення ідей точності наукового твору. Але і таке посилання може стати безцінним дороговказом як для науковця, котрий захоче відтворити філософські витoki творчості Г. Айха, так і для дослідника, що цікавиться сучасними інтерпретаціями класичної філософської спадщини.

Створюючи у співавторстві з кінодраматургом В. І. Фоменком цикл драматичних радіомініатюр на історичну тему, автор намагався завжди посилалися на першоджерела, які використовував. Попри те, що мініатюри ці були насамперед художніми творами, які мали не стільки пізнавальну, скільки соціально-адаптивну мету, попри брак ефірного часу (звучання кожної з міні-вистав обмежувалося п'ятихвилинними відрізками мовлення Першого каналу Українського радіо) у межах композиції міні-вистав завжди вдавалося знайти місце для згадки про тих, чій праці були для авторів джерелом інформації.

Поштовхом для написання одної з невеличких радіоп'єс проекту «Зв'язок часів» (ефірна назва «Пам'ятаймо») стала розвідка, Ю. Якубіної, присвячена М. В. Гоголю. Цю статтю було опубліковано у журналі «Сіверянський літопис» [18]. Невеличкий обсяг радіомініатюри дозволяє використати її як натурну модель художнього тексту, що не просто спирається на певне джерело, а сприяє популяризації викладених у ньому ідей і вміщує ім'я автора первинного наукового твору.

«Ілля Хоменко Володимир Фоменко. «Вчитель і учень».

Голос: Перша половина дев'ятнадцятого століття. Ніжинська гімназія вищих наук. Педагог заповнює так звану „чорну книгу” – журнал, куди записувалися провини і покарання учнів. (*шурхіт сторінок*)

Педагог: Дев'ятнадцятого декабря ученика имярек... Николая, сына Василия... и дружка его Прокоповича – за леность без обеда... Да-с, милостивые государи... Дабы знали, что дорога ученья – терниста... «Per aspera ad astra»... Путь к звёздам лежит через тернии, как говаривали благородные римляне... К звёздам и... (*з насолодою нюхає тютюн*) и... и... И в угол. В угол, покуда не выучат уроки.

(звуківий перехід)

Педагог: Того же числа... Николая сына Василия за упрямство и леность особенную оставить без... без... (*омріяно замислюється, сьорбає чай*) Без чаю! (*гортає кондуїт*) Двадцятого декабря... Означенного ученика – на хлеб и воду во время обеда. Ну и снова без чаю, само собой... За незнание урока. Отцу бы его отписать не забыть... Так мол и так, Василий Афанасьевич, чадо ваше науку постигать не желает, талантом к прилежанию не отмечено, в повиновении властям и страхе Божьем не воспитано... Ну да ничего, воспитаем... (*звук обірваної струни*)

Голос: Друга половина дев'ятнадцятого століття. Санкт-Петербург. Свято з нагоди дня народження геніального письменника, який пішов з життя передчасно. Серед запрошених – педагог, що пережив свого учня.

Голос 2 (на тлі шуму аудиторії): Милостивый государь, отчего же вы отказываетесь выступить? Вы ведь были наставником самого Гоголя... Самого Николая Васильевича Гоголя! Многим ли выпало счастье воспитать гения?

Педагог (голосом прибитої життям людини): Заслуги моей в том нету... Я не разглядел его... Не понял... То есть понял, но только потом... Через много лет... Слишком поздно... Сударь, разрешите откланяться, мне нечего рассказать... (*двері, стихають одинокі кроки*)

Голос: У листі до Василя Жуковського Микола Гоголь писав:

Голос 2: „В самом деле, если рассмотреть строго и справедливо, что такое всё

написанное мною до сих пор? Мне кажется, будто я разворачиваю давнюю тетрадь ученика, в которой на одной странице видны нерадение и лень, на другой нетерпение и поспешность, робкая, дрожащая рука начинающего и смелая насмешка шалуна, вместо букв выводящая крючки, за которые бьют по рукам...»

Голос: Чимало науковців намагалися з'ясувати причину нав'язливих страхів, які переслідували Миколу Васильовича Гоголя. Українська дослідниця Юлія Якубіна висловила припущення, що шукати витоки душевного розладу класика є сенс в його шкільних роках.

Погано, коли учень не розуміє вчителя. Та ще гірше – коли наставник не розуміє свого вихованця. Пам'ятаймо. Українське радіо».

Висновки.

1. Аналіз соціокультурних процесів ХХ – початку ХХІ століття засвідчує доречність екстраполяції на медіа-діяльність, складовими якої є художня творчість і журналістика, етичних вимог, притаманних процесу наукового пізнання, в аспекті зазначення рівня оригінальності твору.

2. Подібний процес впливає з об'єктивної суспільної потреби у виробництві і розповсюдженні високоякісних знань, але не може впроваджуватися шляхом правових або адміністративних заборон і реально може виникнути тільки шляхом еволюції соціокультурних традицій.

3. З технологічної точки зору художній текст є цілком придатним носієм наукової інформації і може вміщувати посилання на першоджерела – що доведено на прикладі взаємодії часопису «Сіверянський літопис» та Національної радіокомпанії України.

1. Айх Г. Фестиан – мученик. // Ночной разговор с палачом: (Радиопьесы Австрии, ФРГ, Швейцарии) . / Гюнтер Айх – М. : Искусство, 1991. – С.76-109. – (Радиопьеса).

2. Довідник здобувача наукового ступеня. Збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань атестації наукових кадрів вищої кваліфікації / [Упорядник Ю. І. Цеков; передне слово Р. В. Бойка].

3. Кіבל Р. Журналістська етика / Р. Кіבל; пер. з англ. – К.: ІЖ КНУ імені Тараса Шевченка. – 2006. – 188 с.

4. Ливадный А. Л. Заря над Араксом: роман / А. Л. Ливадный. – М.: Эксмо, 2007. – 384 с. – (Стальная крыса)

5. Лихтенштейн Е. И. Помнить о больном. [пособие по мед. деонтологии.].– [2 изд., доп.]. / Е. И. Лихтенштейн. – К.: Вища школа, 1978. – 176 с.

6. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США / Ф. Махлуп ;[пер. с англ]. – М.: Прогресс. – 1966. – 463 с.

7. Нодье Ш. О плагиате, присвоении чужих произведений, подлогах в книжном деле [электронный ресурс] / Шарле Нодье. Вопросы литературной законности: пер. с франц. – М. : Книга, 1989. – 89 с. – режим доступа к изд. : <http://www.Lib.ru>

8. Потєбня О. О. Критика, зосередженість знань і взаємодія наук // Потєбня О. О. Естетика і поетика слова: Збірник. – К.: Мистецтво. – 1985. – С. 178–182.

9. Потєбня О. О. Психологія творчості і сприймання поезії / О. О. Потєбня // Естетика і поетика слова: Збірник. – К.: Мистецтво, 1985. – С. 275–278.

10. Робинсон С. Жизнь коротка. / Спайдер Робинсон, Джинн Робинсон // Звездный танец. / Пер. с англ. – М.: ТКО АСТ, 1996. – С. 401– 418. – (Координаты чудес).

11. Сперанский С. В. Об информационном шуме в эксперименте на животных и возможностях его снижения / С. В. Сперанский // Научные основы современных методов гигиенического нормирования химических веществ в окружающей среде. – М.: 1971. – С. 152–158.

12. Стивенсон Р. Л. Моя первая книга «Остров сокровищ» / Роберт Л. Стивенсон. – Собр. соч. в 5 т. – Т. 1. – Пер. с англ. – М.: Правда. – С. 5 – 12.

13. Товстоляк Н. М. Меценати і суспільні діячі Тарновські, їх місце і роль в історії України ХІХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» [електронний ресурс] / Н. М. Товстоляк. - Дніпропетр. нац. ун-т. – Д., 2006. – 16 с. – (укр). – режим доступу до реф. : <http://disser.com.ua/contents/28502.html>

14. Уллмен Дж. Журналістские расследования: современные методы и техника. / Дж. Уллмен – М.: Виоланта, 1998 г. – 224 с.

15. Федоров Н. Плата за цитаты, или великая будущность литературной собственности, литературного товара и авторского права. [электронный ресурс] / Николай Федоров. – Золотая

філософія. – Режим доступа к ресурсу : <http://philosophy.allru.net/pervo.html>

16. Фоменко В. Утраченная память. // Владимир Фоменко, Илья Хоменко // Зеркало недели. – 1996. – 6 – 12 июля.

17. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня / [автор-упорядник Л. А. Пономаренко]. - К. : Редакція «Бюлетеня ВАК України», 2001. – 80 с. – Бібліогр., с. 80

18. Якубіна Ю. Про витoki Гоголевого страху (ніжинський період) / Юлія Якубіна. // Сіверянський літопис. – 2001. - №3. – С. 101 – 106.

19. Ярмиш Ю. Ф. Класичні твори як джерело інформації / Ю. Ф. Ярмиш // Сучасне та майбутнє журналістики в плюралістичному суспільстві : матеріали науково-практичного українсько-швейцарського семінару. – К.: Центр вільної преси, 1999. – С. 160–165.

В статъе исследовано один из прикладных аспектов медиа-этики XXI ст., проблему первичности и вторичности знаний, используемых средствами массовой коммуникации.

Annotation. This research is devoted of one of the applied aspects of media ethics of XXI age, namely problem of priority and secondness of knowledges which are promulgated facilities of mass communication. On the example of co-operation of Ukrainian radio and magazine the «Siveryanskiy litopis» is considered model of the use of scientific information in literary and publicisms texts, which answers modern ethics presentation.

